Res no es perd

Miquel Pueyo

Pròleg de
Joan Manuel Tresserras

comanegra

TAULA

Pròleg 9

I. Preàmbul 15
II. Incipit 41
III. Ruit 79
IV. Exit 123
V. Epíleg 145
VI. No hi ha una última paraula 155

Agraïments 157

PRÒLEG

Ser amics no vol dir haver d'estar d'acord en tot el que fem o pensem. Ser amics vol dir, més aviat, haver-se descobert complicitats i coincidències en algunes actituds bàsiques davant de la vida, del món i dels altres. Ser amics vol dir que, amb més o menys intensitat i durant un període de temps prou llarg, els vincles d'afecte i simpatia, de respecte i reconeixement, han pogut trobar la manera de mantenir-se i actualitzar-se. Vol dir comptar entre les referències mútues, saber-se algunes coses bàsiques i poder obtenir gratificació de les moltes o poques estones compartides. Vol dir sentir-se sincerament interessat per les circumstàncies de l'altre i, en alguna mesura, compartir els seus neguits i preocupacions. Des d'aquestes perspectives, el Miquel Pueyo i jo som amics.

Ens va convocar i presentar el Ramon Barnils. Devia ser a finals dels vuitanta. El Barnils tenia sempre una intenció alhora intel·lectual i política en tot el que feia; especialment quan, partint d'alguna

afinitat, tractava de barrejar i combinar relacions procedents dels espais diferents que ell freqüentava. Podria ser que la memòria m'enganyés, però em sembla que aquella era una tarda lluminosa, a un bar de la Barcelona mesocràtica, i que també hi havia presents l'escriptor Ferran Torrent, l'editor Jaume Vallcorba, i diria que el Josep Lluís Carod-Rovira i l'Enric Marín. Passat el temps, ens retrobaríem per causa de militàncies polítiques compartides i també d'assumptes més lligats a la cultura i a la universitat. Potser si la coneixença s'hagués limitat a un sol àmbit la relació hauria quedat més prima; però va poder caminar sobre totes dues cames: la política, i la cultural i acadèmica. I així les complicitats van fer-se més denses i interessants. Més encara quan, per mediació de l'Ernest Benach, van enriquir-se amb les sobretaules d'algunes trobades familiars.

Amb aquests antecedents i abans de centrar-me en l'obra, voldria referir-me a l'autor, l'amic Miquel Pueyo. Segons a qui li pregunteu us dirà que ha estat un diputat brillant, el director de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el Secretari de Política Lingüística, el Delegat del Govern a Lleida, el Paer republicà de la capital de la Terra Ferma. O totes aquestes coses juntes i algunes altres més. A mi, per resumir-ho, el Miquel Pueyo sempre m'ha semblat, sobretot,

un intel·lectual europeu. De nació catalana i accent ponentí, és clar. De pensament i expressió sempre original. Amb un punt de sofisticació francesa, maneres britàniques i elegància italiana. La seva casa professional de base, des de finals dels setanta, ha estat la Universitat de Lleida. La llengua i la literatura, especialment vistes des d'una perspectiva social i política, han estat el seu objecte d'estudi i de docència preferent. Però cal afegir-hi, encara, entrat aquest segle i com una natural extensió del camp de preocupacions, l'interès creixent per la comunicació, el periodisme i la construcció de l'opinió pública. Per això va tenir un paper principal en la posada en marxa dels estudis de Periodisme i Comunicació Audiovisual a la UdL.

Llegint *Res no es perd* he sentit a cada moment el timbre de veu de l'autor. Ha estat com fer-li una entrevista en la qual les preguntes no calia que fossin formulades, ja que el fil de les respostes les portava implícites. Respostes sobre la perspectiva que proporciona fer-se gran per comprendre el sentit de l'existència, reflexions sobre la cultura; sobre com ens proporciona les eines per fabricar més eines i com, amb aquest bagatge instrumental, els reptes que la vida ens proposa poden ser més fàcilment abordats. Fins i tot —amb el bagatge d'aquests mateixos

recursos culturals— podem acarar més confortablement l'espera de la mort.

Seguint el discurs obert del Miquel Pueyo, molt marcat generacionalment, he pogut recuperar retalls de la meva memòria; retalls acumulats i, en alguns casos, pràcticament enterrats per l'acumulació de capes, dels significats sobreposats de les moltes coses que hem estat, dels molts rols representats. Ell mateix evoca al respecte, per exemple, la «resurrecció de la memòria» de Teilhard de Chardin, a qui també vaig llegir just abans d'entrar a la universitat, durant la meva crisi de trànsit des de les restes d'una minvant fe cristiana cap a un materialisme raonat i polititzat. Bé ens havíem de fer grans, i disposàvem de poques referències. Sort dels llibres.

Som davant d'un llibre profund. Molt ben escrit. He tingut la sensació que l'autor em deia sempre el que volia dir i com ho volia dir. Amb la màxima precisió, de la manera més clara i llegidora possible. Fluint serenament.

En aquest llibre, Pueyo obre la porta a passatges de la seva intimitat, del seu discurs interior, de les seves conviccions, dels seus escepticismes, de la seva espiritualitat crítica, del seu imaginari. Parla d'ell, de moments particularment rellevants, de la infantesa, de la docència, de l'activitat política i de la «mort civil»

que pot arribar a produir tancar una etapa, de l'amor i del desig, del misteri, del retorn a les arrels de qui som, de l'estudi, de l'escriptura. Parla també de literatura. I de llocs. Del Dublín de l'*Ulisses* de Joyce. De faules. De Jonàs i la balena. De la vida real, tal com la vivim, tot i que, «en realitat la vida no té argument ni estructura». De fet, cadascú en moments determinats, solem assignar-li sentits diferents, successivament i *a posteriori*. Potser per això, l'autor, delicadament, fa referència a la «música interna de l'experiència».

Miquel Pueyo, després d'haver estat tantes coses i haver acumulat anys i experiències, ha gosat recollir —segons ell mateix confessa— «l'experiència de Montaigne: la curiositat de mirar-se sense por ni excuses». Acostar-s'hi a través d'aquest assaig és un exercici que, a banda de permetre'ns conèixer millor un dels intel·lectuals més solvents i originals de la seva generació, ens estimula a penetrar de la seva mà en el joc complex de les nostres pròpies tribulacions. Sense por ni excuses.

Joan Manuel Tresserras

El temps no és un rellotge. És un relat.
Marc Augé

I. PREÀMBUL

Em situo en els marges

Era la meua obligació entomar serenament una part de la responsabilitat pels resultats de les eleccions municipals del 28 de maig de 2023. Parafrasejant Marina Garcés, volia continuar vivint, pensant i lluitant. Per això, vaig optar per enretirar-me, sense anar-me'n del tot, i situar-me en els marges de la política. En moments així, «cal que hi hagi seny, control de les emocions, una mica de noblesa de cor. Voler estar sempre en tot és una feblesa. Pitjor encara: és ridícul.» La reflexió és d'Édouard Balladour,[1] primer ministre neogaullista que va «cohabitar» amb el president socialista François Mitterrand. Vaig prendre la decisió de no recollir l'acta de regidor per al

[1] *Maquiavel en democràcia. Mecànica del poder*. No és ben bé una confessió autobiogràfica, sinó una obra on Balladour projecta la seua experiència política i reflexiona sobre com les lliçons maquiavèliques s'adapten (o no) als sistemes democràtics actuals.

mandat que s'iniciava el 2019, vaig recuperar la que ha estat sempre la meua vocació —la docència— i vaig tornar a la Universitat de Lleida. Encara que el sentit de la vida es comprengui mirant enrere, la vida s'ha de viure mirant endavant.

Formació o domesticació?

En aquest tercer retorn a la universitat, des de la política, he percebut més intensament la pressió perquè els centres educatius s'adaptin a les demandes del mercat. En una institució governada per una lògica cada cop més empresarial, l'educació entesa com a experiència —amb proximitat, emocions i singularitat— ha anat quedant progressivament arraconada. S'hi formen treballadors orientats al rendiment, més que no pas ciutadans crítics; els estudiants es consideren clients i reclamen transmissions ràpides. La raó neoliberal —escriu el professor Enzo Traverso— ens ha conduït la nostra vida com si fos una empresa.

Aviat m'arribarà la jubilació imperativa. He explicat sempre que m'agrada fer classes, però aquests últims anys no els he viscut tant com un exercici de transmissió sinó d'acompanyament. He ordenat treballs, he posat límits, he orientat processos, i de

vegades —sense proposar-m'ho— he ofert un acompanyament discret. M'he sentit més a prop de trajectòries personals que no pas de matèries. En certa manera, «ensenyar» és això: sostenir durant un temps la mirada de l'altre, mentre busca la seua de pròpia.

Malgrat les exigències que plantegen els grups nombrosos, experimento una flaca per aquestes promocions de primer curs amb vuitanta postadolescents. Per què? Perquè hi detecto una energia intel·lectual que després es dilueix, una curiositat encara no domesticada, una capacitat de sorpresa i una disponibilitat per provar. El que sovint associem a la immaduresa és també plasticitat, i quan el context és proactiu i coherent, els canvis poden ser sobtats. Per a molts, la universitat serà una promesa d'inici que només comprendran plenament quan ja hagi passat.

És la política l'art de respondre pel que no podem controlar?

¿He arribat a la conclusió que tot és relatiu, que no podem canviar les coses, que la política és un espai de responsabilitat impossible? No del tot, però sí que crec que el que podem demanar i fer s'ha de formular en el seu context, i no pas en el de la màgia o les

possibilitats abstractes. La política consisteix a fer el que és possible en un marc determinat. Antonio Gramsci ho explicava així: «El meu pragmatisme consisteix a saber que si dones cops de cap contra la paret, serà el teu cap que es trencarà, i no la paret».

En *El món interior* de Francesc Serés apareix una frase recollida en un àpat d'excombatents republicans: «Una generació no ho és fins que no té una decepció política...». Buscant una mica més, la vaig retrobar en un text de Camus: «Una generació no és realment una generació fins que no ha viscut una decepció política». Camus no ho expressava com a retret, sinó com a constatació de l'existència d'un ritual de pas en companyia d'altres. Si ho llegim d'aquesta manera, la decepció no seria la fi de tot, sinó el moment en què es dissipa la fe cega en el que ens havien dit i comença, amb una lucidesa que pot ser dolorosa, el compromís real.

Una «tristesa indicible»

Els primers mesos després de deixar la Paeria[2] vaig experimentar una tristesa intermitent o, com deia

[2] Paeria és el nom tradicional de l'ajuntament de la ciutat de Lleida. El terme prové del títol concedit l'any 1264 pel rei Jaume I, que va

Josep Pla, una «tristesa indicible». Sentia ràbia, i alguns matins, en lloc d'aixecar-me amb l'afany d'afrontar un nou dia, experimentava un dolor gairebé físic, «una esgarrifança immensa que us agafa al clot dels ronyons, al moll de l'os i que us recorre dels peus al cap com un llamp de glaç», en paraules de Drieu la Rochelle; una sensació persistent —i en part irracional— d'haver estat objecte d'una injustícia, i sentia la ferida deixada pel doll de crítiques personals, per l'assetjament i les amenaces que vaig entomar gairebé des del mateix moment en què l'aliança pel canvi va guanyar les eleccions municipals de 2019 a Lleida.

Si les circumstàncies m'ho haguessin permès, hauria emprès un viatge llarg, aprofitant els mesos de llicència que em corresponien, tal com vaig fer l'any 2012, abans de reincorporar-me per segona vegada a la Universitat de Lleida. Aleshores vaig passar un parell de mesos a Dublín, seguint l'itinerari de Leopold Bloom i Stephen Dedalus, recorrent els carrers, cases, locals públics per on caminen, es troben, beuen, mengen i discuteixen els personatges de la novel·la, el 16 de juny de 1904. Dublín és un esce-

---

atorgar als governants municipals el nom de paers, derivat del llatí *paciarius* (home de pau o mediador). Paers són, doncs, els regidors de l'Ajuntament de Lleida i Paer en cap és l'alcalde de Lleida. Aquest sistema terminològic és un dels trets distintius de la cultura política i administrativa lleidatana.